УДК 81’255.4
DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.44.2.25

ІНДЕКС ЛІНГВОКОГНІТИВНОЇ ЕКОНОМІЇ В СИНХРОННОМУ ПЕРЕКЛАДІ

LINGUISTIC-COGNITIVE ECONOMY INDEX IN SIMULTANEOUS INTERPRETING

Скрильник С.В.,
orcid.org/0009-0007-0042-2755
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено теоретичному осмисленню лінгвокогнітивної економії як принципу організації перекладацького мислення в синхронному перекладі з англійської мови українською. У центрі уваги перебуває проблема оптимального розподілу обмежених когнітивних ресурсів перекладача в умовах високої інформаційної щільності, часових обмежень та прагматичного тиску інституційного дискурсу. Актуальність дослідження зумовлена тим, що в сучасному перекладознавстві когнітивна економія здебільшого розглядається імпліцитно – як побічний ефект досвіду або професійної інтуїції, а не як самостійна аналітична категорія.

У статті запропоновано індекс лінгвокогнітивної економії як пояснювальну модель, що дозволяє інтерпретувати перекладацькі рішення не лише з позицій формальної відповідності, а з огляду на раціональність використання когнітивних ресурсів. Теоретичну основу дослідження становлять сучасні праці з перекладознавства, лінгвокогнітивістики та когнітивної науки, зокрема дослідження когнітивного навантаження, інгібіції, прогнозування та ситуативної зумовленості перекладу.

Пояснювальний аналіз атестованих фрагментів інституційного дискурсу (матеріали ООН та Європейського Союзу) демонструє, що лінгвокогнітивна економія в синхронному перекладі реалізується через стійкі патерни: компресію кумулятивних оцінних структур, семантичну конденсацію, випереджувальне синтаксичне прогнозування, прагматичне згладжування та використання контекстуальної імпліцитності. Показано, що такі рішення не призводять до спрощення перекладу, а навпаки – забезпечують когнітивну стабільність і керованість мовлення в реальному часі.

Отримані результати розширюють теоретичні уявлення про когнітивну природу синхронного перекладу та можуть бути використані в подальших дослідженнях усного перекладу, а також у методиці підготовки перекладачів із фокусом на формування навичок когнітивної оптимізації.

Ключові слова: синхронний переклад, лінгвокогнітивна економія, когнітивне навантаження, інгібіція, прогнозування, інституційний дискур, лінгвокогнітивна модель усного перекладу.

This article investigates the management of cognitive resources in English–Ukrainian simultaneous interpreting through the lens of linguistic-cognitive economy. The study reframes cognitive load not as a static or solely quantifiable constraint, but as a strategic approach to organizing interpreting activities amidst the pressures of time constraints, information density, and the pragmatic requirements inherent in institutional communication.

The paper offers the concept of a linguistic-cognitive economy index as a tool for explanatory analysis. Its purpose is to account for interpreting decisions by means of relating observable solutions in the target language to the cognitive operations.

The discussion is grounded in recent work in interpreting studies, cognitive linguistics, and cognitive psychology, with particular attention to mechanisms such as inhibition, anticipation, attentional regulation, and the situated nature of cognitive processing.

The study looks at how the same phrases are used in Ukrainian simultaneous interpreting by examining the patterns of institutional discourse in English-language materials made by international organizations. The data indicate that linguistic-cognitive economy is achieved through a restricted array of recurrent strategies, encompassing the compression of evaluative clusters, semantic condensation, anticipatory restructuring of syntax, pragmatic moderation of emotional intensity, and dependence on contextual implicitness.

What is important is that these strategies do not entail simplification or semantic loss. On the contrary, they support cognitive stability and fluency and limit processing operations that are cognitively heavy but communicatively redundant.

The study suggests that linguistic-cognitive economy should be treated as a central explanatory notion in research on simultaneous interpreting. Framing interpreting decisions in this way makes it possible to move beyond error-based accounts and toward an understanding of interpreting as a form of rational cognitive optimisation.

The proposed framework is relevant not only for theoretical inquiry but also for interpreter training, where increased awareness of cognitively efficient decision-making is essential in high-stakes institutional settings.

Key words: simultaneous interpreting, linguistic-cognitive economy, cognitive load; inhibition, anticipation, institutional discourse.

Постановка проблеми. Синхронний переклад рідко зазнає «когнітивного збою» саме через брак мовної компетенції. У переважній більшості випадків причиною зниження якості стає не «незнання», а неефективне розпорядження обмеженими когнітивними ресурсами в умовах реального часу. Перекладач чує більше, ніж може одночасно обробити, і знає більше, ніж здатен безпечно відтворити без порушення темпу, логіки або прагматичного балансу висловлювання.

Ця напруга між потенційною можливістю передати зміст і реальною необхідністю стримувати, відбирати та скорочувати становить одну з ключових, але водночас найменш формалізованих проблем теорії синхронного перекладу. У практичній діяльності перекладача вона проявляється як постійна серія мікрорішень: що зберегти, що згорнути, що відкласти, а що – інгібувати повністю. Саме в цих рішеннях формується не лише мовленнєвий результат, а й когнітивна стійкість перекладача.

Попри це, в перекладознавчих дослідженнях домінує підхід, за якого синхронний переклад описується крізь призму дефіциту ресурсів: перевантаження уваги, обмеження робочої пам'яті, конкуренція між мовними системами. Такий опис добре пояснює, *чому* переклад є складним, але значно гірше відповідає на питання, *як* досвідчені перекладачі уникають колапсу в умовах системного навантаження.

У реальній перекладацькій практиці стабільність досягається не за рахунок зниження складності дискурсу, а завдяки когнітивній економії – здатності організовувати переклад так, щоб мінімізувати надлишкові витрати зусиль без втрати смислової та прагматичної адекватності. Ця економія не зводиться до механічного скорочення тексту; вона передбачає стратегічну компресію, інгібіцію другорядних структур, прогнозування синтаксичних і прагматичних ходів мовця, а також контроль емоційного резонансу висловлювання.

Особливо чітко ці механізми проявляються в англійсько-українському синхронному перекладі, де структурна асиметрія мов, відмінності у темпоритмі та прагматичному кодуванні змушують перекладача постійно балансувати між точністю та керованістю мовлення. У таких умовах перекладацьке рішення дедалі частіше ґрунтується не на повноті відтворення, а на доцільності когнітивних витрат, що безпосередньо впливає на якість результату.

Проблема полягає в тому, що когнітивна економія досі здебільшого фігурує як інтуїтивне пояснення професійної майстерності, але рідко постає як теоретично окреслена й аналітично значуща категорія.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика когнітивної організації синхронного перекладу упродовж останнього десятиліття розвивається на перетині перекладознавства, лінгвокогнітивістики та когнітивної науки, однак у межах різних дослідницьких традицій акценти зміщуються нерівномірно.

У більшості сучасних праць домінує аналіз когнітивного навантаження, тоді як питання економії когнітивних ресурсів залишається радше пояснювальним фоном, ніж самостійним об'єктом теоретичного опису.

У перекладознавстві вихідною точкою досі залишається уявлення про синхронний переклад як діяльність, що відбувається на межі когнітивних можливостей перекладача. Розвиток цієї ідеї у пізніших працях демонструє її стійкість: навіть у новітніх оглядах перекладацький процес описується як балансування між паралельними зусиллями, де перевищення когнітивної місткості призводить до втрати якості [1, с. 35]. Водночас у таких підходах перекладач постає радше як суб'єкт, що реагує на навантаження, ніж як активний стратег, який оптимізує власну діяльність.

Подальший розвиток когнітивного перекладознавства пов'язаний із детальнішим аналізом часової організації синхронного перекладу. Дослідження ear–voice span у поєднанні з нейрокогнітивними моделями показали, що EVS відображає не лише затримку між сприйняттям і продукуванням, а й рівень прогнозування та координації когнітивних процесів [2, с. 201; 2, с. 203].

Водночас автори наголошують, що часові показники самі по собі не пояснюють якісних відмінностей перекладу, якщо їх не пов'язувати зі стратегічними рішеннями перекладача.

У новітніх методологічних оглядах EVS прямо фігурує як один із ключових «продуктових» індикаторів, через які дослідники реконструюють процес синхронного перекладу, але водночас підкреслюється обмеження такого підходу: ми вимушені робити висновки про процес, виходячи з продукту.

Це чітко сформульовано в огляді емпіричних досліджень із використанням eye-tracking у перекладознавстві: "performance methods, such as analysis of ear-voice span (EVS)…" [3, с. 515]

У цьому ж напрямі працюють дослідники корпусного та технологічно орієнтованого перекладознавства. Аналіз великих масивів усних

перекладів у поєднанні з цифровими інструментами дозволив зафіксувати повторювані патерни компресії, переформулювання та редукції, однак ці явища здебільшого інтерпретуються як реакція на складність матеріалу або технічні умови [4, с. 100]. Питання того, чи можна розглядати ці патерни як прояв когнітивної економії, у таких роботах порушується лише побіжно.

Окремий вектор сучасних досліджень – технологічно опосередкований синхронний переклад (RSI/DI), де когнітивні витрати змінюються не лише через мовні фактори, а й через медіаційне середовище. Огляд дистанційного перекладу пропонує рамку, яка описує когнітивне навантаження як багатовимірну конструкцію і водночас фіксує, що технологічне посередництво «додає ще один рівень складності до комунікації» (“another layer of complexity to communication”) [5; 6].

Європейська лінгвокогнітивна традиція дедалі частіше підкреслює ситуативну та контекстуальну зумовленість перекладацького мислення. У межах теорії розташованого пізнання переклад трактується як динамічна взаємодія когнітивних, тілесних та соціальних чинників, де ефективність визначається не швидкістю обробки, а здатністю адаптуватися до конкретної комунікативної ситуації [7, с. 182; 8, с. 521; 9]. Попри це, навіть у цих працях економія ресурсів зазвичай постає як наслідок адаптації, а не як окремо описуваний механізм.

Вагомий внесок у розуміння когнітивних основ перекладу зробила сучасна когнітивістика, насамперед дослідження виконавчих функцій. У межах теорій двомовного контролю переклад розглядається як діяльність, що потребує постійного пригнічення нерелевантних мовних і концептуальних репрезентацій [9, с. 720; 10, с. 31; 11]. Новітні нейрокогнітивні дослідження підтверджують, що інгібіція є ключовим чинником стабільності мовлення в умовах високого навантаження, однак ці висновки рідко співвідносяться з аналізом конкретних перекладацьких трансформацій [12; 13].

Сучасні студії про когнітивне навантаження дедалі частіше показують, що інтерференція та втома в умовах RSI мають накопичувальний ефект: спочатку перекладач «тримає» норму, а далі помилки стають системнішими. Показовою в цьому сенсі є робота про когнітивне навантаження в remote simultaneous interpreting, де результати інтерпретуються як наслідок “progressive mental fatigue and increased cognitive demand” [6].

Східноазійські дослідження синхронного перекладу особливо чітко продемонстрували зв’язок між перекладацьким досвідом і розвитком когнітивного контролю. У працях китайських і корейських учених показано, що перекладачі ефективніше управляють інтерференцією та демонструють вищу когнітивну гнучкість, ніж інші двомовні мовці [10; 14; 15]. Водночас і в цих роботах інгібіція розглядається переважно як загальна когнітивна здатність, без детального аналізу її мовленнєвих реалізацій у перекладі.

Окремо варто зафіксувати, що в сучасних дослідженнях активно описується феномен комп’ютерно-асистованого синхронного перекладу (CAI) як фактор, який може не лише допомагати, а й змінювати конфігурацію навантаження. У монографічному дослідженні CAI підкреслено, що йдеться саме про когнітивний вимір термінологічної підтримки: *Computer-assisted simultaneous interpreting: A cognitive-experimental study on terminology* [7].

У сучасних оглядах дистанційного перекладу окремо підкреслюється, що когнітивне навантаження – латентна величина й напряму не вимірюється, тому дослідники працюють через операціоналізацію індикаторів: “cognitive load is a latent construct, which cannot be directly measured” [15].

Окремий напрям сучасних досліджень пов’язаний з аналізом емоційної регуляції та прагматичної адаптації в усному перекладі. У межах функціонально-прагматичних підходів переклад осмислюється як форма керування комунікативним ефектом, у межах якої перекладач не просто відтворює зміст, а свідомо коригує тональність висловлювання, рівень категоричності та оцінні акценти [13, с. 134; 14]. Водночас у більшості таких робіт подібні модифікації розглядаються переважно крізь призму етики або міжкультурної доцільності. Їхній потенціал як інструментів зниження когнітивного навантаження та стабілізації перекладацького процесу залишається, як правило, поза фокусом спеціального аналізу.

Українські дослідження останніх років, зосереджені на перекладі в умовах війни та кризової комунікації, значно розширили уявлення про прагматичну відповідальність перекладача й роль адаптивних стратегій [16]. Водночас у більшості таких праць когнітивна економія з’являється лише опосередковано – радше як характеристика професійної зрілості перекладача, ніж як чітко окреслена аналітична категорія. Аналіз сучасних досліджень показує, що попри інтенсивний розвиток когнітивного перекладознавства досі бракує інтегрованої моделі, здатної поєднати часову координацію, інгібіцію, прагматичну адаптацію та емоційну регуляцію в межах єди-

ного пояснювального підходу. Наявні праці здебільшого зосереджуються або на загальних когнітивних обмеженнях перекладацької діяльності, або на окремих параметрах процесу, не доходячи до системного аналізу конкретних рішень у парі «оригінал – переклад».

Саме ця теоретична розірваність і зумовлює потребу звернення до індексу лінгвокогнітивної економії як пояснювальної категорії, здатної інтегрувати напрацювання перекладознавства, лінгвокогнітивістики та когнітивної науки в аналізі англійсько-українського синхронного перекладу. Відсутність чітких критеріїв її опису ускладнює не лише наукову інтерпретацію перекладацьких рішень, а й методичне розуміння того, чому за формально подібних умов одні переклади демонструють стійкість, тоді як інші швидко втрачають когнітивну керованість.

У зв'язку з цим актуальним видається звернення до поняття індексу лінгвокогнітивної економії, який дозволяє розглядати синхронний переклад не лише як діяльність у межах когнітивних обмежень, а як систему стратегічної оптимізації. Такий підхід відкриває можливість пояснювати перекладацькі рішення з позицій ефективного керування ресурсами та створює підґрунтя для більш точного аналізу англійсько-українських синхронних перекладів у сучасних комунікативних умовах.

Постановка завдання. Метою цієї статті є теоретичне обґрунтування індексу лінгвокогнітивної економії як аналітико-статистичної категорії для пояснення перекладацьких рішень у синхронному перекладі з англійської мови українською.

Досягнення поставленої мети передбачає:

• уточнення поняття лінгвокогнітивної економії в контексті сучасного перекладознавства;

• інтеграцію підходів перекладознавства, лінгвокогнітивістики та когнітивної науки для опису економії когнітивних ресурсів;

• аналіз співвідношення між структурою оригіналу та перекладом як простору реалізації когнітивної оптимізації;

• пояснення типових перекладацьких рішень (компресії, інгібіції, прагматичної адаптації) як проявів когнітивної економії в реальному часі.

Виклад основного матеріалу. Лінгвокогнітивна економія як аналітична категорія перекладознавства. У сучасних дослідженнях синхронного перекладу дедалі очевиднішою стає думка, що ключовою проблемою перекладацької діяльності є не стільки абсолютний рівень когнітивного навантаження, скільки спосіб організації обмежених ресурсів у реальному часі. У цьому контексті поняття лінгвокогнітивної економії постає як необхідна аналітична категорія, здатна пояснити відмінності між стабільними та когнітивно вразливими перекладацькими рішеннями.

Новітні праці з когнітивного перекладознавства наголошують, що синхронний переклад не може розглядатися виключно як діяльність у стані перевантаження. Навпаки, перекладач постійно здійснює активну оптимізацію процесу, коригуючи співвідношення між слуханням, осмисленням і продукуванням мовлення [2; 3; 5]. Така оптимізація передбачає не зменшення обсягу інформації як самоціль, а зниження непродуктивних когнітивних витрат, які не сприяють досягненню прагматичної мети повідомлення.

У лінгвокогнітивній перспективі економія проявляється насамперед як інгібіція нерелевантних або надмірних структур. Сучасні дослідження виконавчого контролю в двомовності переконливо показують, що успішна мовленнєва діяльність ґрунтується на здатності пригнічувати конкурентні репрезентації, а не лише активувати потрібні [7; 8; 11]. У синхронному перекладі це означає свідоме невідтворення елементів оригіналу, які, хоча й формально присутні, не є критичними для комунікативного результату в мові перекладу.

Водночас лінгвокогнітивна економія не зводиться до інгібіції. Вона тісно пов'язана з прогнозуванням мовленнєвого розвитку, яке дозволяє перекладачеві скорочувати час на планування та уникати когнітивних збоїв. У новітніх роботах з аналізу часової координації перекладу підкреслюється, що здатність передбачати синтаксичні та прагматичні ходи мовця є одним із чинників стабільного темпу й зменшення самокорекцій [4, с. 100; 6].

З позицій когнітивної науки важливим є й те, що економія ресурсів має процесуальний, а не статичний характер. Дослідження когнітивного навантаження в технологічно опосередкованому перекладі показують, що навантаження накопичується з часом, а отже, стратегічна економія виконує функцію запобігання когнітивній деградації впродовж тривалих сесій [13; 15]. У цьому сенсі економія виступає не локальною технікою, а умовою професійної витривалості.

Функціонально-прагматичні дослідження перекладу також підтверджують, що економія часто реалізується через контроль тональності та ступеня категоричності висловлювання. Прагматичне згладжування, пом'якшення або переформатування оцінних компонентів дозволяють перекладачеві зменшити емоційний резонанс і тим самим стабілізувати когнітивну обробку [12;

14; 15]. У таких випадках прагматична адаптація виконує водночас і когнітивну функцію – знижує ризик перевантаження, пов'язаного з афективними стимулами.

Європейська традиція когнітивного перекладознавства додатково підкреслює, що економія ресурсів формується у взаємодії з конкретним комунікативним середовищем. Переклад розглядається як діяльність, вбудована в соціальні, інституційні та технологічні умови, де ефективність залежить від здатності перекладача адаптувати власні когнітивні стратегії до ситуації [11; 12]. Це означає, що лінгвокогнітивна економія не може бути універсальною схемою – вона завжди контекстно чутлива.

Таким чином, лінгвокогнітивна економія може бути визначена як інтегральний механізм оптимізації перекладацького мислення, що поєднує інгібіцію, прогнозування, смислову компресію та прагматичну регуляцію. Її аналітична цінність полягає в тому, що вона дозволяє описати окремі прийоми пояснення системних перекладацьких рішень, які забезпечують стабільність синхронного перекладу в умовах високого когнітивного тиску.

Індекс лінгвокогнітивної економії: принципи побудови та аналітичний потенціал. Запровадження індексу лінгвокогнітивної економії зумовлене потребою перейти від описових характеристик перекладацької майстерності до **пояснювальної моделі**, здатної системно інтерпретувати співвідношення між оригіналом і перекладом у синхронному режимі. Йдеться не про кількісне «вимірювання» когнітивних процесів, а про аналітичний інструмент, який дозволяє зіставляти переклади з погляду раціональності використання когнітивних ресурсів.

У сучасному когнітивному перекладознавстві неодноразово підкреслюється, що когнітивне навантаження є латентною величиною, яку неможливо безпосередньо зафіксувати в мовленнєвому продукті [15]. Саме тому більшість досліджень оперує індикаторами – часовими, структурними або прагматичними. Проте ці індикатори, розглянуті ізольовано, не пояснюють, **ч**ому певні перекладацькі рішення виявляються стабільними, а інші – когнітивно вразливими за подібних умов.

Індекс лінгвокогнітивної економії пропонується як інтегративна рамка, що об'єднує кілька параметрів перекладацького процесу в єдину аналітичну площину. Його принципова відмінність від традиційних показників полягає в тому, що він не оцінює переклад за шкалою «більше – менше», а фіксує співвідношення між когнітивними витратами та комунікативним результатом.

Побудова індексу спирається на три базові засади:

По-перше, індекс виходить із припущення, що економія є відносною, а не абсолютною величиною. Менший обсяг перекладу або швидший темп мовлення самі по собі не свідчать про економію, якщо вони досягаються ціною втрати інтенційного ядра або прагматичної адекватності. Ця позиція узгоджується з сучасними підходами до оцінювання якості перекладу, де якість розглядається як функція відповідності комунікативній меті, а не формальної еквівалентності [13, с. 102].

По-друге, індекс ґрунтується на уявленні про перекладацьке мислення як процесуально організовану діяльність, у якій ключову роль відіграють інгібіція та прогнозування. Новітні дослідження з когнітивного контролю в мовленні показують, що ефективність діяльності залежить від здатності обмежувати обробку нерелевантної інформації та зменшувати кількість паралельних когнітивних операцій [8, с. 520; 9, с. 721]. У синхронному перекладі це знаходить відображення в регулярних рішеннях щодо компресії, переструктурування та прагматичного згладжування.

По-третє, індекс передбачає врахування прагматичного й емоційного виміру перекладу. Як показують сучасні дослідження усного перекладу в кризових і публічно-політичних контекстах, емоційна насиченість дискурсу безпосередньо впливає на стабільність когнітивної обробки [5; 6]. У таких умовах прагматична адаптація виконує не лише комунікативну, а й когнітивну функцію, знижуючи ризик перевантаження.

Аналітичний потенціал індексу лінгвокогнітивної економії полягає в тому, що він дозволяє описувати переклад як результат стратегічної оптимізації, а не як сукупність окремих прийомів. Індекс не фіксує «правильність» перекладу, а допомагає виявити, яким чином перекладач розподіляє ресурси між точністю, темпом і прагматичною коректністю.

З погляду аналізу англійсько-українського синхронного перекладу це особливо важливо, оскільки структурна асиметрія мов змушує перекладача постійно коригувати мовленнєву траєкторію. Індекс дозволяє пояснити, чому в одних випадках перекладач обирає компресію, а в інших – розгортання; чому іноді зберігається висока точність за рахунок зниження темпу, а іноді – навпаки.

Таким чином, індекс лінгвокогнітивної економії виступає не як формальний показник, а як пояснювальна модель, придатна для системного аналізу перекладацьких рішень у парі «оригінал –

переклад». Саме в такому значенні він використовується в цій статті – як інструмент інтерпретації, а не вимірювання.

Реалізація лінгвокогнітивної економії. Для ілюстрації принципів лінгвокогнітивної економії в англо-українському синхронному перекладі використано атестовані формульні фрагменти інституційного дискурсу, зафіксовані в офіційних стенограмах Організації Об'єднаних Націй та Європейського Союзу за 2019–2024 роки. Такі формули є повторюваними елементами дипломатичного мовлення й становлять значну частину матеріалу синхронного перекладу в публічно-політичному та гуманітарному контекстах (United Nations General Assembly [UNGA], 2020, 2022; European Parliament, 2022).

Подані приклади не претендують на відтворення єдино можливої інтерпретації, а слугують аналітичними репрезентаціями типових перекладацьких рішень, які реалізують принципи лінгвокогнітивної економії.

1. Компресія аспектуальних модифікаторів

We are deeply concerned about the ongoing violations of international law (UNGA, 2020, 2022)

Ми глибоко стурбовані порушеннями міжнародного права.

Аспектуальний модифікатор *ongoing* не відтворюється окремо, оскільки в інституційному контексті його значення є прагматично очевидним. Його експлікація в українському перекладі призвела б до розгортання атрибутивної структури та збільшення когнітивних витрат без приросту інформативності. Це відповідає механізму інгібіції надлишкової деталізації, що є одним із ключових компонентів лінгвокогнітивної економії.

2. Семантична конденсація оцінних прикметників

This is a clear and unacceptable violation of international law (UN Security Council, 2022; European Parliament, 2022)

Це грубе порушення міжнародного права.

Оцінні прикметники *clear* та *unacceptable* виконують подібну прагматичну функцію й у перекладі конденсуються в один лексичний елемент. Таке рішення зменшує кількість когнітивних операцій у фазі мовленнєвого планування та зберігає інтенційне ядро висловлювання. Економія реалізується через семантичну конденсацію, а не через втрату змісту.

3. Прогнозування корелятивних конструкцій

If we fail to act now, the consequences will be felt not only in this region, but beyond (UN Security Council, 2021, 2023)

Якщо ми не діятимемо зараз, наслідки відчують далеко за межами цього регіону.

Переклад демонструє випереджувальне прогнозування корелятивної структури *not only ... but*, що дозволяє уникнути затримки наприкінці речення та скоротити EVS. Це приклад економії через синтаксичне прогнозування.

4. Прагматичне згладжування емоційної інтенсивності

Their actions demonstrate a complete disregard for human suffering (UNGA, 2022; United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 2023)

Їхні дії свідчать про нехтування людськими стражданнями.

Інтенсифікатор *complete* не відтворюється окремо, оскільки українська лексема *нехтування* вже містить достатній рівень оцінності. Таке прагматичне згладжування знижує емоційне навантаження й підтримує когнітивну стабільність у серії оцінних висловлювань.

5. Контекстуальна імпліцитність

We urge all parties involved to engage in meaningful dialogue (UN Secretary-General, 2021; European Council, 2022)

Ми закликаємо всі сторони до змістовного діалогу.

Компонент *involved* не перекладається окремо, оскільки його референт є очевидним у межах інституційного контексту. Відмова від надмірної експлікації зменшує когнітивні витрати й сприяє підтриманню стабільного темпу мовлення. Це типовий приклад економії через контекстуальну імпліцитність.

Проаналізовані приклади з атестованого інституційного дискурсу підтверджують, що лінгвокогнітивна економія в англо-українському синхронному перекладі реалізується як системний принцип організації перекладацького мислення, а не як випадкове скорочення. Компресія, інгібіція, прогнозування та прагматична адаптація, всі ці когнітивні дії, формують стійкі патерни, які забезпечують когнітивну стабільність перекладача.

Висновки. У статті запропоновано теоретичне осмислення індексу лінгвокогнітивної економії як аналітичної категорії перекладознавства, придатної для пояснення перекладацьких рішень у синхронному перекладі з англійської мови українською. Показано, що ефективність синхронного перекладу визначається не лише рівнем когнітивного навантаження, а насамперед способом організації та оптимізації обмежених когнітивних ресурсів у реальному часі.

Аналіз сучасних досліджень у галузі перекладознавства, лінгвокогнітивістики та когнітивної науки засвідчив, що проблема когнітивної економії тривалий час залишалася імпліцитною: вона розглядалася як побічний ефект досвіду або інтуїтивної майстерності перекладача, але не як самостійна теоретична категорія. Запропонований підхід дозволяє подолати цю обмеженість, інтегруючи уявлення про інгібіцію, прогнозування, смислову компресію та прагматичну регуляцію в єдину пояснювальну рамку.

Лінгвокогнітивна економія має процесуальний і контекстуально зумовлений характер. Вона не зводиться до скорочення тексту або спрощення мовних структур, а реалізується через стратегічний відбір релевантної інформації та пригнічення надлишкових елементів, які не впливають на досягнення комунікативної мети. У цьому сенсі індекс лінгвокогнітивної економії слугує не інструментом оцінювання якості, а засобом інтерпретації перекладацького мислення.

Пояснювальний аналіз атестованих прикладів інституційного дискурсу (ООН, ЄС) підтвердив, що в англійсько-українському синхронному перекладі економія когнітивних ресурсів реалізується через стійкі патерни: компресію кумулятивних оцінних структур, семантичну конденсацію прикметникових ланцюгів, прогнозування складних синтаксичних конструкцій, прагматичне згладжування емоційної інтенсивності та використання контекстуальної імпліцитності. Ці рішення не є випадковими, а відображають раціональну адаптацію перекладача до структурних і прагматичних особливостей мовної пари.

Отримані результати дозволяють розглядати індекс лінгвокогнітивної економії як перспективний інструмент для подальших теоретичних і прикладних досліджень усного перекладу. Зокрема, він може бути використаний для системного аналізу перекладацьких рішень у різних типах дискурсу, для порівняння мовних пар, а також для методичного осмислення підготовки синхронних перекладачів із фокусом на формування навичок когнітивної оптимізації, а не лише формальної еквівалентності.

Подальші розвідки в цьому напрямі доцільно спрямувати на уточнення параметрів індексу в умовах технологічно опосередкованого перекладу, а також на розширення аналізу до інших інституційних і спеціалізованих дискурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Efforts and models in interpreting and translation research: A tribute to Daniel Gile / ред.: G. Daniel та ін. Philadelphia : John Benjamins, 2008. 302 с.

2. Seeber K. G. Cognitive load in simultaneous interpreting. *Interpreting. international journal of research and practice in interpreting*. 2011. Т. 13, № 2. С. 176–204. URL: https://doi.org/10.1075/intp.13.2.02see (дата звернення: 11.10.2025).

3. Hu T., Wang X., Xu H. Eye-Tracking in interpreting studies: a review of four decades of empirical studies. *Frontiers in psychology*. 2022. Т. 13. URL: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.872247 (дата звернення: 09.09.2025).

4. Hvelplund K. T. Digital resources in the translation process – attention, cognitive effort and processing flow. *Perspectives*. 2019. Т. 27, № 4. С. 510–524. URL: https://doi.org/10.1080/0907676x.2019.1575883 (дата звернення 01.10.2025).

5. Hvelplund K. T. Institutional translation and the translation process. *Institutional translator training*. New York, 2022. С. 92–110. URL: https://doi.org/10.4324/9781003225249-7 (дата звернення: 02.10.2025).

6. Cognitive load in processing ELF: translators, interpreters, and other multilinguals / M. Ehrensberger-Dow та ін. *Journal of english as a lingua franca*. 2020. Т. 9, № 2. С. 217–238. URL: https://doi.org/10.1515/jelf-2020-2039 (дата звернення: 09.10.2025).

7. Cheung A. K. F. Cognitive load in remote simultaneous interpreting: place name translation in two Mandarin variants. *Humanities and social sciences communications*. 2024. Т. 11, № 1. URL: https://doi.org/10.1057/s41599-024-03767-y (дата звернення: 28.09.2025).

8. Lin Y., Xu M. [Review of the book computer-assisted simultaneous interpreting: A cognitive-experimental study on terminology, by B. prandi]. *Current trends in translation teaching and learning E*. 2024. Т. 11. URL: https://doi.org/10.51287/cttl202476 (дата звернення: 09.09.2025).

9. Green D. W., Abutalebi J. Language control in bilinguals: the adaptive control hypothesis. *Journal of cognitive psychology*. 2013. Т. 25, № 5. С. 515–530. URL: https://doi.org/10.1080/20445911.2013.796377 (дата звернення: 12.09.2025).

10. Dong Y., Li P. Attentional control in interpreting: a model of language control and processing control. *Bilingualism: language and cognition*. 2019. Т. 23, № 4. С. 716–728. URL: https://doi.org/10.1017/s1366728919000786 (дата звернення: 09.11.2025).

11. Lin Y., Xu M. [Review of the book computer-assisted simultaneous interpreting: A cognitive-experimental study on terminology, by B. prandi]. *Current trends in translation teaching and learning E*. 2024. Т. 11. URL: https://doi.org/10.51287/cttl202476 (дата звернення: 05.11.2025).

12. Risku H. Situatedness in translation studies. *Cognitive systems research*. 2002. Т. 3, № 3. С. 523–533. URL: https://doi.org/10.1016/s1389-0417(02)00055-4 (дата звернення: 03.11.2025).

13. Risku H. Translation process research as interaction research: from mental to socio-cognitive processes. *MonTI. monografías de traducción e interpretación*. 2014. С. 331–353. URL: https://doi.org/10.6035/monti.2014.ne1.11 (дата звернення: 01.11.2025).

14. House J. Corpora and translation quality assessment. *The routledge handbook of corpus translation studies*. London, 2024. С. 567–581. URL: https://doi.org/10.4324/9781003184454-39 (дата звернення: 03.12.2025).

15. Haugh M., Kádár D. Z. Understanding politeness. Cambridge University Press, 2014. 312 с.

16. Zhu X., Aryadoust V. A synthetic review of cognitive load in distance interpreting: toward an explanatory model. *Frontiers in psychology*. 2022. Т. 13. URL: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.899718 (дата звернення: 09.12.2025).

17. Rebrii O., Tashchenko G. Translation strategies for phonographic deviations: a psycholinguistic approach. *Psycholinguistics*. 2020. Т. 28, № 2. С. 148–163. URL: https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-28-2-148-163 (дата звернення: 09.12.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025